

Вони здатні створювати музику різної складності, проте для цього повинні бути створені певні умови. Потрібно, щоб був музичний інструмент, а також необхідно мати відповідні знання з теорії музики, гармонії.

### **Список використаних джерел**

1. Бортнічук<sup>°</sup>Е.<sup>°</sup>Г. Халтура чи творчість? К. : Музика, 1993. С.<sup>°</sup>13.
2. Бортнічук<sup>°</sup>Е.<sup>°</sup>Г. Фортепіано та музична творчість. Київ // *Позашкілля*. №<sup>°</sup>7, 2007.
2. Бортнічук<sup>°</sup>Е.<sup>°</sup>Г. Чи просто створити музику? Київ // *Позашкілля*. №<sup>°</sup>7, 2008.
3. Подвала<sup>°</sup>В. Створюймо музику. 1-2 класи : Для фортепіано. К., 1990.

**Саркісова Джемма,**  
КЗПСО «Дитяча мистецька школа №16»  
(м.Одеса)

### **ОСНОВИ ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ**

**Анотація.** У статті розглянуто будову і функції органів голосового апарату, визначено шляхи оволодіння вокальною технікою.

**Ключові слова:** вокал, техніка, голосовий апарат, будова, співочі навички.

**Постановка проблеми.** В сучасних умовах реформування національної системи освіти актуальною залишається проблема музично-естетичного, зокрема вокального, виховання дітей в закладах загальної середньої, позашкільної та початкової мистецької освіти. Для успішної вокальної діяльності учень має оволодіти основами вокальної техніки, знаннями з питань будови та функціонування голосового апарату.

**Виклад основного матеріалу.** Як відомо, до органів дихання відноситься: ніс, рот, верхні дихальні шляхи; дихальне горло; гортань, трахея; бронхи, легені, грудна клітка; діафрагма, нижні ребра, міжреберні тачеревні м'язи.

Діафрагма – жвава м'язова перегородка грудної і черевної порожнини: разом з нижніми ребрами, міжреберними м'язами утворить дихальні «мехи», що створюють тиск повітряного стовпа під зв'язками, глибину дихальної опори звуку. Головне їх призначення в системі дихання – забезпечити по розсуду того, що співає гранично короткий вдих і наскільки можливо довгий вихід.

У виконавській практиці співака відмічається два основних типи дихання: верхній і нижній. До верхнього відносяться: поверхнєве (плечове, ключичне), грудне, грудо-діафрагмальне. До нижнього: нижньо-реберне; нижньо-реберно-діафрагмальне; черевне; змішане.

Сутність верхнього типу дихання виявляється вже в самій її назві. Даний тип дихання не відповідає елементарним вимогам академічного співу ні з технічною, ні з художньої сторони. Його наслідки: поверховий вдих, рихла опора, нестійкий звук, переривчасте звуковедення.

Нижній тип дихання має ряд переваг: повніше і швидше відбувається наповненість легень повітрям, більш керований і тривалий видих, опора звука краща, оскільки «центр тяжіння» переміщується вниз; крім того, повніше резонаторна віддача грудей. При черевному диханні «ігноруються» нижні ребра, гіршає віддача грудній резонації.

Зупинимось на універсальності змішаного типу дихання. Як показує практика, при застосуванні цього типу дихання гармонійно взаємодіють всі компоненти системи дихання: в міру активні грудна клітка і діафрагма, нижні ребра і весь комплекс черевних м'язів. Все це дозволяє обертати в звук останні миттєвості видиху, гранично його розтягуючи і плавно зводячи звук «на немає».

Майбутній вчитель музики, як початківець-вокаліст, повинен усвідомлювати значущість кожного з компонентів дихальної системи з точки зору формування співацького звуку. Опора дихання і звука подібна ґрунту під ногами. Чим ширше і глибше дихальна опора (груди, діафрагма,

сукупність черевних і міжреберних м'язів), тим стійкіше звук, тим краще керованість процесом звуковедення.

У більшості співаків відчуття опори досить схоже: голос уподібнюється повітряному стовпу, що спирається на «платформу» черевних м'язів, нижніх ребер і що впирається в тверде небо, одночасно, як би над переніссям і в основи верхніх передніх зубів.

Гортань, голосові зв'язки (м'язи), надгортанник, піднебінна завіска – все це складові голосового апарату. Внаслідок еластичності зчленувань, цей механізм найбільш жвавий безпосередньо «звукоутворюючий» компонент, здатний змінювати свій робочий стан в співі підконтрольно і мимовільно.

Гортань – еластичний орган, щознизу легко приєднаний до кісток грудної клітки, зверху – до язика і нижньої щелепи.

Дві пружні, складного сплетення м'яза – голосові зв'язки розділяють гортань на підзв'язкову і надзв'язкову порожнини.

Створюючи голосову щілину, зв'язки при диханні то сходяться, то розходяться, але не паралельно, а під кутом, як розсовуються пальці. У вершині трикутника, що утворюється розсовуються черпаловидними хрящами, до яких приєднані. Якщо при вдиху роль зв'язок зводиться до пропуску повітряного струменя в трахею і далі, то в співі вони ще і коливаються як під натиском повітряного стовпа, що утворюється під ними, так і незалежно – по власним іннерваціям. При невірній фонації зв'язки швидко стомлюються, грубішають, втрачають еластичність, мобільність, не щільно змикаються, що неминуче позначається на якості звука. У такому випадку необхідно звернутися до лікаря-фоніатра. Без його рекомендацій і пробувати голос, як при легкій простуді, небезпечно: насилля над природою може обернутися потовщенням зв'язок, а те і вузликами. Це приводить до втрати голосу.

До питання про положення гортані варто підходити суворо індивідуально. У кого вона знижена, а тому і звук «посаджений», тому

необхідно її «витягувати» і з нею звук. У кого ж на початок занять гортань вже завищена, навпаки приопущують.

Для підняття гортані слід злегка подати язик уперед; для опущення її злегка вибрати корінь язика і гортань на потрібні «трішки» підводиться або навпаки опуститься. Для того та іншого в процесі роботи підбираються вправи.

Голосові зв'язки – струни вокалу. «Натягнення» живих вокальних струн (зв'язок) вельми мінливе, це дозволяє їм видавати звуки різної висоти. Виходячи з цього, приходимо до висновку про необхідність дотримання гігієни голосу.

Уміння користуватися, управляти роботою резонаторів певною мірою визначає технічну грамотність, зрілість, рівень вокальної культури виконавця, міру володіння голосом. До резонаторів відносяться:

- грудна клітка з легкими, трахеєю і бронхами – нижні резонатори, основні в системі резонаторів;
- порожнини голови – верхні резонатори;
- гортань, носоглотка, зів – проміжні резонатори;
- порожнина рота – передній, завершальний резонатор.

Взаємодія і координація роботи резонаторів часто є причиною тих або інших відхилень у вокальному звучанні.

Хороша «грудна віддача» насичує звук соковитістю, густиною, тембральною оксамитістю, наділяючи силою, густиною, стійкістю. Надлишкова «грудна віддача» обважнювати звук, роблячи його зайво масивним. Хороша головна резонація додає голосу інтонаційну «впевненість», звуку – польотність, гнучкість, загостреність, високопозиційність. Голос знаходить здатність навіть при малих енергетичних витратах, витраті дихання, «голково» пронизувати будь-яку оркестрову «товщу», проникати і наповнювати всі кутки великого залу. Переважання ж головної резонації виявляється різкістю звучання. Проміжний резонатор – носоглотка. Це і є точка злиття регістрів,

«змішувальна» камера, яка розподіляє частку участі грудей і голови в загальному балансі резонації.

М'яке небо, приймаючи те або інакше положення при фонації, істотно впливає на якість звука: пасивно звисаючи, посилює віддачу носових раковин, направляючи туди велику частину звукових хвиль, чим слід би; дуже підіймаючись – перегороджує їм шлях у голову. Активна позиція м'якого неба – нормальна піднесеність, збільшуючи зів, як би витягає по вертикалі сферичний купол резонатора; в свою чергу нормально опущений корінь язика і підведене м'яке небо утворюють резонаторну вертикаль, сприяючи округленню звука й однорідності переходу від низів до середини і від неї – до верхів в міру прикритим і наповненим.

Таким чином, облагороджування звучання (а це і є найважливіший з параметрів культури вокалу) в основному здійснюється саме тут, в проміжному резонаторі, завдяки його збільшенню по вертикалі.

Завершальний резонатор – рот. Саме у роті здійснюється остаточне резонаторне доведення позиції звука, його якості на всьому діапазоні і на всіх голосних, що посилюється або що ослаблюється участю органів артикуляції, їх взаємодією. Розмова про резонатори буде неповною, якщо не сказати про взаємовплив і взаємодію всіх резонаторів на різних ділянках діапазону.

Всі голоси мають два регістри – грудний і головний. Але для плавності переходів з одного в інший штучно утворюється третій – серединний, проміжного, змішаного звучання, який іноді називають медіум, мікст. Це невелика ділянка серединних звуків на межі грудного і головного регістрів, де як би перемішується резонація обох в однорідне звучання – грудо-голове. Якщо на початковій стадії навчання не надається значення згладжуванню регістрових меж, то надалі голос буде являти собою суцільні регістрові «пороги». Задача згладжування, вирівнювання регістрів полягає в тому, щоб «западаючі» звуки – затінені, приглушені – висвітлювати до нормальної яскравості, а ті, що виділяються – дуже світлі – округляти, «ретушувати» до

нормальної яскравості, домагаючись, таким чином однорідності звучання на всьому діапазоні.

Суть механізму змішування регістрів складається в умінні співати сполучені звуки грудного регістра механізмом головного, а що межують з головним – прийомами грудного, зливаючи в єдине. Зрозуміло, при змішуванні регістрів треба уміти дозувати частку участі «грудей в голові» і навпаки. Правильне злиття регістрів не мислиться без хорошого дихання, урівноваженості резонації, артикуляційної узгодженості, вірної взаємодії у всіх взаємозв'язках компонентів механіки» вокалу.

**Висновки.** Уміння правильно користуватись голосовим апаратом служить критерієм культури вокалу, мірилом достоїнств школи, технічної грамотності співака, компетентності та вимогливості педагога. Тому резонно вже з перших кроків навчання виявляти турботу про вирівнювання, якісне звучання голосу на всьому діапазоні.

#### **Список використаних джерел**

1. Гринь Л. О. Теоретико-методичні основи вокальної підготовки майбутніх акторів : науково-методичний посібник для студентів спеціальності «Театральнимистецтво». Запоріжжя : ЗНУ, 2011.
2. Кушка Я. С. Методика навчання співу : посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010.
3. Прядко О. М., Сисин О. В. Розвиток співацького голосу : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2010.

**Северин Світлана,**  
викладачка Полтавської дитячої музичної  
школи №2 ім.°В.°П.°Шоповаленка,  
**Темірова Оксана,**  
викладачка Полтавської дитячої музичної  
школи №2 ім.°В.°П.°Шоповаленка  
(м.°Полтава)

#### **ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ У МИСТЕЦЬКІЙ ШКОЛІ**